

ЧЕТВЕРТА СТАДІЯ: ДЕГУМАНІЗАЦІЯ. ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ОСТАННЬОЇ ФАЗИ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

THE FOURTH STAGE: DEHUMANIZATION. THROUGH THE PRISM OF THE LAST STAGE OF THE RUSSIAN FEDERATION'S ARMED AGGRESSION AGAINST UKRAINE

Малик І.Р.,

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри міжнародної інформації
Національного університету «Львівська політехніка»*

Події останніх років виявили помилковість визначеної пріоритетності складових національної безпеки України. Звичні «три слони» – як от економічна, політична, екологічна безпека – протягом десятиліть відсували на маргінес інформаційну безпеку держави. А прогалини та недоопрацювання в інформаційній сфері згодом сприяли виникненню численних викликів, небезпек та загроз як у сфері економіки, так і політики, дипломатії, екології. Нехтування загроз у цій сфері призводить до економічних катастроф, дипломатичних криз, військових конфліктів, війн, територіальних втрат.

Стаття присвячена осмисленню терміну, явища та процесу дегуманізації через призму діяльності пропагандистської інформаційної машини РФ щодо України та українців за останні вісім років. Встановлено, що кінцева мета пропаганди – формування негативного сприйняття опонента та педалювання негативних емоцій по відношенню до нього (як от недовіра, ненависть, зневага), а мета дегуманізації – агресія та знищення. У нашому випадку – українців.

З проекцією на Україну проаналізовано етапи дегуманізації, які довго та ретельно проводила Російська Федерація задля того, щоб звірства та вбивства окупантів стали можливими (створення соціальної дистанції, розлюднення, знищення).

На основі проведеного аналізу автором виведено п'ять особливостей перебігу дегуманізації Російською Федерацією щодо українців у порівнянні з уже відомими в історії та досліджуваними процесами (Німеччина часів II Світової війни, Куба, Руанда). Ще однією особливістю процесу дегуманізації є те, що вона є однією із стадій геноциду (під номером 4). 14-го квітня 2022 р. Верховна Рада України визнала дії, вчинені Збройними силами РФ та її політичним і військовим керівництвом під час останньої фази збройної агресії проти України, геноцидом українського народу. Уже Польща, Естонія, Латвія, Литва, Канада, Чехія та Ірландія визнали геноцид українців у війні 2022 року. Для подальшого визнання міжнародною спільнотою агресії РФ геноцидом українського народу необхідна всебічна підтримка та розголос, аналіз та фіксація процесу розлюднення-дегуманізації, його етапів, розвитку та перебігу.

Ключові слова: дегуманізація, розлюднення, пропаганда, інформаційний простір, геноцид.

The events of recent years have revealed the fallacy of the determined priority of Ukraine's national security components. The usual 'three elephants', such as economic, political, environmental security, had been pushing the state's information security to the margins for decades. And the gaps and incompleteness in the information sphere subsequently contributed to the emergence of numerous challenges, dangers and threats in the sphere of economy, politics, diplomacy, and ecology. Neglecting threats in this area leads to economic disasters, diplomatic crises, military conflicts, wars, and territorial losses.

The article is devoted to the understanding of the term, phenomenon and process of dehumanization through the prism of the Russian Federation's propaganda information machine operation in relation to Ukraine and Ukrainians over the past eight years. It is established that the ultimate goal of propaganda is to form a negative perception of the opponent and pedal negative emotions towards him (such as mistrust, hatred, contempt), and the goal of dehumanization is aggression and destruction. In the present case we mean Ukrainians.

With a projection on Ukraine, the stages of dehumanization, which the Russian Federation has been carrying out carefully for a long time in order to make the atrocities and murders by the occupiers possible (creation of social distance, alienation, destruction) were analysed.

On the ground of the analysis, the author identified five features of the course of dehumanization of Ukrainians by the Russian Federation in comparison with the processes already known in history and researched (Germany during the World War II, Cuba, Rwanda). Another feature of the dehumanization process is that it is one of the stages of genocide (with number 4). On April 14, 2022, the Verkhovna Rada of Ukraine recognized the actions committed by the Armed Forces of the Russian Federation and its political and military leadership during the last phase of armed aggression against Ukraine as genocide of the Ukrainian people. Poland, Estonia, Latvia, Lithuania, Canada, the Czech Republic and Ireland have already recognized the genocide of Ukrainians in the 2022 war. In order for the international community to further recognize the Russian Federation's aggression as the genocide of the Ukrainian people, comprehensive support and publicity, analysis and documentation of the alienation and dehumanization process, its stages, development and course are necessary.

Key words: dehumanization, alienation, propaganda, information space, genocide.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Актуальність теми дослідження обумовлена інформаційною складовою

останньої фази збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої 24 лютого 2022 р. В статті розглядаються терміни, явища та поняття, котрі дають можливість окреслити причини та

особливості формування російського інформаційного простору напередодні та під час активної фази агресії РФ.

Дегуманізація розглядається як метод інформаційного впливу та як агресивніший вид пропаганди. Застосування процедури поєднання пропаганди та дегуманізації має більшу ефективність у випадку підготовки споживача інформації до агресивних дій щодо опонента, аж до військової втручання та знищення. Без підтримки власної аудиторії (тобто внутрішнього споживача) агресивних дій, реалізація експансіоністської політики РФ не видається можливою.

Тож особливістю даного дослідження є спроба поєднання принципів діяльності методів пропаганди, прикладів дегуманізації українців в російському (і не тільки) інформаційному просторі та сприйняття людиною даних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. При дослідженні феномену дегуманізації / розлюднення, а особливо механізму впливу цього явища на психіку людей значної уваги заслуговують дослідження іноземних фахівців, як от Albert Bandura, Bill Underwood, Michael EFromson «Disinhibition of aggression through diffusion of responsibility and dehumanization of victims», Adrienne de Ruiter «To be or not to be human: Resolving the paradox of dehumanization». Сучасних праць українських дослідників, які б проводили комплексний аналіз, поєднуючи психологію, когнітивні функції роботи мозку людини та сучасних пропагандистських технологій через призму процесів дегуманізації, на жаль, немає. Це пов'язано в першу чергу з тим, що аналіз цього явища викликав детальний інтерес у вітчизняній науковій думці лише з початком російської агресії в Україні – трохи менший з 2014 року, а дещо більший – з лютого 2022 року. Тож основою дослідження на базі опрацьованої теорії став власний аналіз російського інформаційного простору, якісний та кількісний склад контенту, основних меседжів та наративів, котрі працювали останні десятиліття на розлюднення, а згодом, і на дегуманізацію українців (як приклад, дослідження аналітичного «Левада-центру»; Конференція під егідою Центру громадських свобод «Геноцид в Україні: поняття, склад злочину та міжнародна відповідальність», котра пройшла у Варшаві 05.10.2022; Цехановська Олександра «Підґрунтя ненависті до усього українського готувалося Росією роками: як працює дегуманізація?»).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Особливістю даного дослідження є те, що дегуманізація розглядається як складова двох глобальніших процесів, а саме:

– пропаганди, де кінцевою метою є формування негативного сприйняття опонента та педалювання негативних емоцій по відношенню до нього (як от недовіра, ненависть, зневага); поряд з цим дегуманізація покликана викликати агресію та бажання до знищення опонента. Тож, дегуманізація – як вищий щабель пропаганди.

– геноциду, де гуманізація є його четвертою стадією (загалом десять: класифікація, символізація, дискримінація, дегуманізація, організація, поляризація, підготовка, переслідування, знищення, вбивств).

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є виокремлення з інформаційного пропагандистського російського потоку поняття дегуманізації, аналіз його як явища, та актуалізація в контексті формування агресивного інформаційного контенту як основи експансіоністської політики Російської Федерації щодо України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Автора на написання статті надихнуло бажання дослідити неймовірно розмаїття та «піруети» російської пропагандистської машини а також феномен величезної підтримки населенням РФ військових дій в Україні. Проте, звісно, такий широкий пласт містить величезну кількість предметів дослідження – від політичних чинників, через економічну складову, психологічні особливості, ментальні маркери, історичні передумови. Тому за основну складову в даному дослідженні було виокремлено феномен (як для людини – прихильника ліберальних цінностей та поваги до особистих прав та свобод людини та громадянина), що виділяється по-особливому, спостерігається повсякчас протягом усіх десяти місяців війни та вражає найдужче. А саме те, з якою легкістю на російських пропагандистських каналах говорять про фізичне знищення українців як нації, з якою впевненістю ті ж російські військовополонені розповідають про «нацистів ЗСУ, яких необхідно вбивати». Проте найбільший подив викликає те, що російське суспільство в своїй більшості не тільки не протестує проти такої «справедливості», але й підтримує дії влади, рішення президента та агресію армії РФ. Згідно з дослідженнями станом на грудень 2022 року, проведеними російським аналітичним «Левада-Центром» (визнаний російською владою іноземним агентом, що і зазначено на сайті), тих, хто «підтримує» та «швидше підтримує» дії військових РФ на території України – 71%; надають перевагу воєнним діям – 40%, мирним перемовинам – 40% (10% не визначились) [1].

Які саме методи застосовує російська пропаганда та які маніпулятивні технології, котрі дозволяють з такою легкістю позбавляти іншу людину життя – нехай навіть у власній голові, десь в місті Омск, сидячи перед телевізором?..

Саме тоді було віднайдено інформацію про експівробітника Держдепартаменту США та президента організації Genocide Watch (Міжнародна асоціація дослідників геноциду) Грегорі Стентона, який представив модель восьми стадій геноциду. Він виділив 8 рівнів, через які пройшли гітлерівська Німеччина (перед та під час Голокосту) та суспільство Руанди (1994 р.). Пізніше автор додав ще дві стадії та запропонував превентивні заходи задля запобігання кожного з етапів [2].

Найцікавішим та найбільш прикладним в контексті даного дослідження виявився четвертий етап, а саме: дегуманізація. Цей термін описаний та досліджуваний у світовій науковій думці, в першу чергу, з точки зору психології.

Тож, дегуманізація у світовій науковій літературі трактується як психологічний процес, у якому опоненти вважають один одного «недолюдьми», а тому не заслуговують на моральність. Такі умови часто призводять до почуття сильної ненависті та відчуження між конфліктуєчими сторонами. Чим гостріший конфлікт, тим більше розширюється психологічна дистанція між групами. Згодом це може призвести до морального відчуження. Тих, кого «дегуманізували», зазвичай вважають неповноцінними, злочинцями або просто всесвітнім злом [3]. Поряд з цим автор уточнює: дегуманізація – це психологічний процес демонізації ворога, що робить його «менш ніж людиною», «недолюдиною», а отже, не вартим гуманного ставлення. Це може призвести до зростання насильства, порушень прав людини, військових злочинів і геноциду. В сучасній українській науковій та публіцистичній літературі подекуди вживається термін «розлюднення» як синонім до дегуманізації.

Найбільш широко відома форма дегуманізації, ймовірно, полягає в запереченні людяності шляхом ототожнення людей із тваринами, враховуючи, що багато з найбільш сумнозвісних випадків дегуманізації в історії включали використання аналогій із тваринами чи метафор для виправдання звірств [4, р. 76]. Автор дослідження стверджує, що дегуманізація полягає в запереченні певного морального статусу людей. Поряд з цим, може відбуватись визнання їхнього біологічно людського статусу та факту, що вони мають психологію, типову для людей. Це заперечення морального статусу полягає в повному ігноруванні моральності та людяності жертви. Дослідник зазначає, що коли люди займаються дегуманізацією, вони більше не вважають суб'єктивні переживання своїх жертв моральною причиною, яка заперечує погане поводження з ними, хоча б у мінімальному сенсі.

Ще у 1975 році група авторів-дослідників цього явища стверджувала, що дегуманізація та зниження особистої відповідальності здатні посилити агресивність; причому дегуманізація

була більш потужним прискорювачем цих процесів. Ескалація агресії в умовах дегуманізації ставала особливо помітною, коли методи покарання в суспільстві були неідеальними для досягнення бажаних змін. «Висновки щодо внутрішніх супутніх факторів поведінки на різних рівнях відповідальності свідчать про те, що зниження особистої відповідальності посилює агресивність більше через соціальні, ніж особисті джерела розгалумування» [5, р. 254].

Якщо розглядати дегуманізацію через призму інформаційного впливу на людину, особу, суспільство, то це розлюднення, позбавлення людини або певної групи людських якостей, перетворення об'єкта дегуманізації на неприємну істоту. Дегуманізація є найжахливішою технологією пропаганди. Саме вона здатна призвести до найгірших наслідків і уможливити масові вбивства. Так, наприклад, відбулося при третьому Рейху перед тотальним знищенням євреїв, – стверджує голова групи з аналізу гібридних загроз Українського кризового медіацентру [6].

Також автор виокремлює етапи дегуманізації, які довго та ретельно проводила Російська Федерація задля того, щоб звірства та вбивства окупантів стали можливими:

1. створення соціальної дистанції;
2. розлюднення;
3. знищення.

На етапі створення соціальної дистанції відбувається процес поділу на «свій-чужий». Важливою складовою цього етапу, який можна назвати підготовчим, є формування суспільної думки щодо «інакшості» опонента, підкреслення його відмінностей, виокремлення якостей, які негативно характеризують одну сторону та позитивно висвітлюють іншу. Якщо під цим кутом зору препарувати російський інформаційний простір, то можна дійти висновку, що цей «підготовчий» етап почався задовго до так званої «СВО», задовго до захоплення Криму та частин Донецької та Луганської областей у 2014 р. У 2008–2010 роках на російських телеканалах обговорювали, яким саме чином «українці крали російський газ» та скільки саме. Будь-яке російське політичне ток-шоу а-ля «Соловйов-студіо» починалося зверненням до українців з пропозицією повернути викрадене. Поряд з цим російська кіноіндустрія формувала певний образ українця – хитруватого, нерозумного, примітивного, обмеженого, недалекогоглядного, неспроможного, пияка (як от фільм «Тарас Бульба», серіали «Слід», «Моя прекрасна няня» і т.д.). Негативними героями часто ставали люди з українським корінням – чи то повія, котра приїхала в Москву на заробітки, щоб прогудувати родину (окрім описаного вище, акцент на тому, що в Україні заробити гроші та прогудувати сім'ю неможливо; далі логічний ряд в голові росій-

ського пересічного споживача інформації повинен «вимальовувати» меседж про те, «...а чи країна взагалі ця Україна, якщо там неможливо себе реалізувати? А от у Москві – можливо!» Тобто посил такий: «У нас все добре, у вас – ні. Але ми можемо, ба, навіть, хочемо, допомогти вам. Ми ж великодушні... на відміну від вас»), чи то міліціонер-хабарник Петренко – обов'язково огрядний, із маленькими хитруватими очками та спітнілим блискучим обличчям (ці невербальні комунікативні маркери формують його негативне сприйняття глядачем навіть при умові, якщо він протягом фільму не скаже ні слова...).

Етап розлюднення набрав своєї активної фази в кінці 2013 – на початку 2014 року, паралельно з подіями Революції Гідності. Тоді ж російський інформаційний простір заповнили слова «кастріюлеголовіє», розповіді про «факельніє шествія в Києве» (для аналогій з фашизмом), «українці хотят в гейропу» (відсилання до цінностей, заперечуваних православною церквою – а, отже, вони невірні). Подальший логічний ряд: українці – антихристи та сатаністи).

Як приклад, котрий підтверджує силу цілеспрямованого інформаційного впливу, можна переглянути дослідження, проведені співробітниками Левада-Центру в січні 2014 року, котрі виявили, що події в Україні більша частина росіян пояснювала втручанням Заходу (44%) та націоналістичними настроями в суспільстві (35%), що співвідносилося із векторами інформаційного висвітлення подій у ЗМІ. Значно рідше згадувались інші причини, як от: невдоволення корумпованим режимом Януковича (14%), прагнення звільнитись від диктату Росії (10%), бажання стати європейською країною (8%), громадянська гідність (7%), протест проти жорстких дій «Беркута» (5%) [7].

На тлі подій останніх дев'яти років сприйняття слова «пропаганда» (а також терміну та сутності явища) пересічним споживачем інформації в Україні дещо трансформувалося – від нерозуміння явища як такого – через його усвідомлення – попри несприйняття – через розуміння необхідності захисту – до проведення усвідомлених контр дій. Подекуди саме слово стає ознакою того, що необхідно бути обачним у використуванні тієї чи іншої інформації. І так, – через призму подій останніх років і сам термін, і явище пропаганди сприймається виключно негативно. Але! Це працює при умові її «розпізнання» у прочитаному тексті, побаченому відео чи почутому інформаційному повідомленні. Ті самі принципи та особливості сприйняття інформації «працюють» і у РФ. Тобто, зміни у свідомості громадян країни-агресора відбувались поступово. Тим ці зміни видаються більш небезпечними. Адже якихось вражаючих трансформацій не відбувається вже і зараз – життя і надалі спокійне на розмірене. А в холодильнику

улюблені страви та напої. «Пропагандистська» робота в інформаційному просторі із споживачем може відбуватися роками і десятиліттями (згадаймо період «Холодної війни»), тим самим підвищуючи інформаційну напругу поступово, непомітно для людської свідомості змінюючи спосіб мислення. І те, що видавалось абсурдним і неймовірним людині-споживачу ще доволі недавно, сьогодні може видаватись абсолютною правдою (наприклад, історія про «розіп'ятого хлопчика» і т.д.).

Окрім психологічних особливостей сприйняття пропагандистської інформації громадянами РФ (слід пригадати чотири основних правила Геббельсівської пропаганди – тотальність, часта повторюваність, примітивність меседжів, емоційне забарвлення повідомлення) слід виокремити ще й історичні, політичні та економічні фактори. Критичне осмислення інформації можливе лише у суспільстві, в якому існують умови для всебічного розвитку особистості. Окрім того, тяжіння до формування сильної централізованої влади та чіткої владної вертикалі, обмеженість доступу до інформації щодо діяльності самої влади, відсутність інституційного розвитку демократичних владних інституцій та громадянського суспільства – все ці фактори сприяють «проростанню» парадигми в головах громадян щодо «влада – окремо, а народ – окремо», «це все домовились політики, тож, нехай вони і вирішують», «основне, що є робота, сім'я – а що там твориться «зверху» – особливо не цікавить». Така свідомі інформаційна політика виконує декілька завдань: вбиває зародки громадянського суспільства та підтримує суспільний конформізм, що, згодом, призводить до толерування діяльності владної верхівки РФ.

Сучасні дослідження в області соціальної психології демонструють ще одну цікаву тенденцію, котра препарує стан російського суспільства зсередини та дозволяє припустити кореляцію між рівнем агресії в суспільстві та особистісною безпекою / небезпекою людини. Автори статті стверджують: «Під час трьох експериментів ми виявили, що люди, які відчували міжособистісну безпеку, були менш схильні дегуманізувати інших людей і, отже, рідше поводитися з ними жорстоко» [8, р. 170]. Тут йдеться про базові речі – права та свободи – котрі зобов'язана, на основі суспільного договору, забезпечити демократична та правова держава для свого громадянина, а саме: захист, можливості для реалізації власного потенціалу, безпеку існування. У випадку, якщо громадянин не відчуває такого захисту, відбувається процес психологічної сублімації, тобто подолання внутрішньої напруги через перенаправлення енергії на соціально прийнятні цілі – як от пошук ворога, перекладання провини на опонента та ін.

І, згодом, постає третій етап – знищення через насилля, – який видається споживачу тотально

організованого, цілеспрямованого агресивного контенту після усього почутого та побаченого єдиним ймовірним способом поводження з дегуманізованою групою. Саме тому росіяни у своїй загальній масі в лютому 2022 року готові були до фізичного знищення українців.

На цьому етапі виникає потреба аналізу мети дегуманізації загалом та діяльності пропагандистської машини РФ по відношенню до українців зокрема. Тож, ймовірно, що дегуманізація насправді є продовженням менш інтенсивного процесу – формування «образу ворога» свого опонента, що здійснювався через застосування різноманітних методів пропаганди. Тобто, кінцева мета пропаганди – формування негативного сприйняття опонента та педалювання негативних емоцій по відношенню до нього (як от недовіра, ненависть, зневага), а мета дегуманізації – агресія та знищення. У нашому випадку – українців. Пересічному громадянину РФ значно простіше знищувати українців з переконанням, що вони «укропи» (якась трава, безтіла субстанція), «бандерлоги» (видуманий народ буягузливих та нерозумних мавп, що легко піддаються впливу із загальновідомої «Книги джунглів» Р. Кіплінга), «нацики» (відсилання до ідеології нацизму, засудженої на Нюрнберзькому процесі у 1946 р. Тобто, нелюди – без совісті, моралі, емпатії. Навіть навпаки – жорстокі, підлі, агресивні. Отже, співпереживання та гуманність до таких «істот» проявляти не варто).

На простому прикладі пояснює, чому саме російська пропаганда вдається до методів дегуманізації українців А. Архипова (соціальний антрополог за фахом). Вона стверджує, що насправді вбити людину – собі подібну істоту – доволі непросто. Навіть у випадку такої поодинокій агресії обов'язково в оточенні з'явиться хтось, хто зупинить ваші дії. Тож, для того, щоб агресія могла здійснюватись без суспільних рамок та обмежень, об'єкт агресії повинен перестати бути людиною. В такому випадку здійснюється дегуманізація як акт вербальної агресії (наприклад, нацистська пропаганда називала євреїв щурами; Ф. Кастро тих, хто не підтримав революцію та втік до США називав хробачками; Руанда, 1990-ті роки, через «Радіо тисячі пагорбів», як рупор пропаганди, народ тутсі називали тараканами). А істоту, не наділену людськими рисами – як от мораль, людяність, здатність співпереживати – знищити фізично простіше (як підтвердження – відоме усім в українському інформаційному просторі перехоплення розмов російського солдата-агресора з дружиною, яка радить гвалтувати українських жінок. Лише, по можливості, їй не говорити [9]. Тобто, вона не сприймає це як фізичну зраду – адже гвалтуватиме він не українську жінку, а «бандеровку», «нацистську підстилку» і т.д.). В цьому випадку, «денацифікація» для російського суспільства – це свя-

щенна війна, яку російський солдат зобов'язаний довести до кінця. Звідси – відоме гасло «Можем повторить!» [10]. І, як підтвердження та проміжний підсумок: 20 листопада 2022 року Д. Медведєв (екс-президент РФ) в своєму ТГ-каналі пише: «... Тут різні таргани, що розмножились в київському інсектарії, постійно погрожують «повернути Крим». Ну, цілі зрозумілі: підбадьорити ручних комах навколо та показати господарю інсектарію, що вони ще спроможні на перегони тарганів за куском їжі. Майже як тарган-фаворит Яничар в п'єсі знаменитого киянина М. Булгакова «Біг»». (t.me/Medvedev_telegram).

Тож, до особливостей дегуманізації українців «по-російськи» можна віднести такі моменти:

1. підготовчий етап до дегуманізації, а саме, створення соціальної дистанції, тривав, щонайменше, з початку 2000-х років;

2. активна фаза розлюднення розпочалась із початком 2014 року;

3. особливостями розлюднення українців у цей період є не стільки порівняння та прирівнювання українців до тварин і комах, як це було у попередніх, відомих історії, процесах дегуманізації (Німеччина часів II Світової війни, Куба, Руанда), скільки розлюднення через наділення неморальними та нелюдськими рисами (нацисти, укрофашисти);

4. підсилення процесу дегуманізації українців відбувається паралельно із вдосконаленням та розвитком новітніх комунікативних технологій (кількісних та якісних їхніх показників), що, в свою чергу, сприяє охопленню все більшої аудиторії та забезпечує тотальність її включення у пропагандистський контент;

5. можна з певністю стверджувати, що ще ні один із досліджених та описаних процесів дегуманізації не проходив таких тривалих та ретельних перших двох етапів (створення соціальної дистанції та розлюднення).

Ще один вагомий аспект процесу дегуманізації був зазначений на початку дослідження, а саме: його приналежність до десяти етапів геноциду, окреслених Грегорі Стентоном (класифікація, символізація, дискримінація, дегуманізація, організація, поляризація, підготовка, переслідування, знищення, вбивства). Адже на даному етапі важливою є фіксація усіх злочинів російських військових задля доведення справжньої мети влади РФ – загарбання України та знищення українців. Що, зрештою, є актом геноциду стосовно українського народу [11].

Конвенція ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, що вступила в силу 12 січня 1951 року, визначає геноцид як будь-які з наступних дій, здійснені з наміром повністю або частково знищити національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку:

- вбивство;
- нанесення тяжких тілесних або психічних ушкоджень;
- навмисне створення життєвих умов, які розраховані на повне або часткове знищення;
- дії, розраховані на унеможливлення народження дітей;
- насильницька передача дітей цієї групи іншій [12].

14-го квітня 2022 р. Верховна Рада визнала дії, вчинені Збройними силами РФ та її політичним і військовим керівництвом під час останньої фази збройної агресії проти України, геноцидом українського народу. Станом на жовтень 2022 р. декілька держав (8 держав – Україна, Польща, Естонія, Латвія, Литва, Канада, Чехія, Ірландія) визнали геноцид українців у війні 2022 року [13].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, дегуманізація через розлюднення є одним з ключових факторів формування агресивного

інформаційного простору РФ по відношенню до України та українців. Основною складовою дегуманізації є позбавлення людських рис, якостей, ментальних особливостей та переживань опонента, що дає можливість широкому загалу (російський споживач контенту), втягнутому у відповідне інформаційне середовище, сприймати українців як істот-недолюдей. Це, в свою чергу, підкріплюється відповідними пропагандистськими технологіями та меседжами («України як держави ніколи не існувало – її придумав Ленін», «українці не здатні побудувати державу», «українська мова – це неправильна російська» і т.д.). Суміш тотальної пропаганди, спрямованої на дискредитацію України та дегуманізації українців сформувала агресію та ненависть у російського споживача інформації, що, в кінцевому результаті, втілилось у численні військові злочини армії РФ на території України – безчинства, грабунки, згвалтування, мародерства та вбивства цивільного населення. Зрештою, за великим рахунком саме тому ця війна стала можливою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конфликт с Украиной: оценки декабря 2022 года 23.12.2022. *Аналитический центр Юрия Левады*. URL: <https://www.levada.ru/2022/12/23/konflikt-s-ukrainoj-otsenki-dekabrya-2022-goda/>
2. Данилюк Олена. На конференції вели мову про Голодомор-геноцид. *Свобода*. 19 квітня, 2019. URL: <https://svoboda-news.com/svwp/На-конференції-вели-мову-про-Голодомор/>
3. Michelle Maiese. Dehumanization. Beyond complexity. Edited by Guy Burgess and Heidi Burgess. *Conflict Information Consortium, University of Colorado, Boulder*. Published: July 2003. URL: <https://www.beyondintractability.org/essay/dehumanization>
4. Adrienne de Ruiter. To be or not to be human: Resolving the paradox of dehumanization. *European journal of political theory*. Vol. 22(1). P. 73–95. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1474885120984605>
5. Albert Bandura Bill Underwood Michael EFromson. Disinhibition of aggression through diffusion of responsibility and dehumanization of victims. *Journal of Research in Personality Volume 9, Issue 4*. December 1975, P. 253–269. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/009265667590001X>
6. Цехановська Олександра. Підґрунтя ненависті до усього українського готувалося Росією роками: як працює дегуманізація? *Громадське радіо*. 2 серпня 2022. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/myslennia-bazova-funktsiia/pidgruntia-nenavysti-do-us-oho-ukrains-koho-hotuvalosia-rosiieiu-rokamy-tsekhanovs-ka-pro-dehumanizatsiia> Ана Море Олександра Цехановська
7. События в Украине («Майдан») 29.01.2014. *Аналитический центр Юрия Левады*. URL: <https://www.levada.ru/2014/01/29/sobytiya-v-ukraine-majdan/>
8. Hong Zhang, Darius K.S. Chan, Fei Teng, Denghao Zhang. Sense of interpersonal security and preference for harsh actions against others: The role of dehumanization. *Journal of Experimental Social Psychology*. Vol. 56, January 2015, P. 165–171. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0022103114001504>
9. Дружини російських загарбників закликають своїх чоловіків ґвалтувати українських жінок. *Служба безпеки України*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KCoxLZ8T4Jo>
10. ТВ смеється над мученнями українців. Михаїл Фишман о новых методах пропаганды URL: https://www.youtube.com/watch?v=-9_numQALPg
11. Межуев Георгий. 10 стадий российского геноцида. Как пропаганда подготовила россиян к массовым убийствам украинцев и что делать российскому оппозиционеру после фотографий из Бучи. *Доха, 23 мая 2022г.* URL: https://doxajournal.ru/stagesofgenocide?utm_source=tg&utm_medium=soc&utm_campaign=dlya-podgotovki-genotsida-gosudarstvo-dol&utm_content=61892865
12. The Genocide Convention. Office of Genocide prevention and the responsibility to protect. *United Nations*. URL: <https://www.un.org/en/genocideprevention/genocide-convention.shtml>
13. Геноцид в Україні: поняття, склад злочину та міжнародна відповідальність. *Центр громадських свобод. Варшавська конференція з людського виміру. “Геноцид і відповідальність: відповідь спільноти громадських організацій”*. 05.10.2022. URL: <https://ccl.org.ua/news/genoczyd-v-ukrayini-ponyattya-sklad-zlochyynu-ta-mizhnarodna-vidpovidalnist/>